

היום נלמד בעזרת ה':

גיטין דף נב

משנה: יתומין שסמכו אצל בעל הבית: יתומים שהלכו מעצמם לאדם אחד וקבלו אותו עליהם שינהל להם את הנכסים - הוא נחשב כאפוטרופוס שלהם אפילו שהוא לא התמנה על ידי האבא או בית דין. ולכן הוא חייב לעשר את הפירות של היתומים.

[הדין הוא שאין אדם יכול לעשר את הפירות של חברו, רבנן נתנו כח לאפוטרופוס לעשר עבור היתומים על ידי שהעניקו לו את הפירות בכח 'הפקר בית דין הפקר'. החידוש הוא שגם הבעל הבית הזה קיבל כח מחכמים לעשר והוא חייב לעשות זאת -תוס' רי"ד].

אפוטרופוס שמינהו אבי יותמים ישבע: כשיגדלו היתומים ויסתיים המינוי שלו, עליו להישבע שלא לקח לעצמו שום דבר מהנכסים שלהם, אבל אם מינהו בית דין אינו צריך להישבע, זו דעת תנא קמא, ואבא שאול חולק וסובר להיפך. והטעם בדברים יתבאר בגמרא.

גמרא: ורמינהו וכו': הגמרא מקשה: יש לימוד מפסוק שאפוטרופוס לא יכול לתרום תרומה כי היא אינה שלו? ומתרת: דוקא לעשר בשביל להניח במחסן לשמירה, אין האפוטרופוס רשאי, כי אין צורך שהוא יעשר וכשיגדלו היתומים הם יעשרו בעצמם. אבל לעשר בשביל להאכיל את היתומים, מותר לאפוטרופוס.

[כפי שביארנו במשנה, הכח של האפוטרופוס לעשר הוא מתקנת חכמים, ולפ"ז כוונת הגמרא לתרץ שאמנם מהתורה אין לו כח לעשר וחכמים הם שנתנו לו כח, אמנם דוקא בשביל להאכיל ולא בשביל להניח באחסון -שם].

והתניא האפוטרופין תורמין וכו': הגמרא מביאה ברייתא כראייה לתירוץ.

ומוכרים להם בהמה.. בתים וכו': מותר לאפוטרופוס למכור בהמה או בית בכדי לממן את האכלת היתומים, אבל לא בשביל לשמור את הכסף בחיסכון. משום

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור

052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

החשש שמא יגנב הכסף, ועוד משום שהנכסים של המשפחה כגון הבית והשדה הם שבח וכבוד למשפחה ועדיף לא למכור אותם.

לאיתויי שופר: כלומר הגמרא מבארת את דברי הברייתא 'וכל דבר שיש לו קצבה' - היינו אפילו לקנות להם שופר. והחידוש בזה אפילו שאפשר לצאת ידי חובה בשמיעת התקיעות ממישהו אחר, וגם השימוש בשופר הוא רק פעם בשנה. וכך גם להלן לגבי מגילה החידוש הוא כנ"ל שאפשר לצאת יד"ח משמיעה מאחרים והיא רק פעם בשנה (מהר"ם שיף).

ואין פוסקים עליהם צדקה: כלומר כאשר מטילים חיוב על בני העיר לתת צדקה, נכסי היתומים פטורים, משום שלצדקה אין קצבה שהרי העניים מצויים כל הזמן ואם יתנו צדקה בלי הגבלה יגמרו הנכסים של היתומים. וזו גם הסיבה בפדיון שבויים.

והברייתא מוסיפה 'וכל דבר שאין לו קצבה' והגמרא מבארת היינו 'תנחומי אבלים', כלומר הסעדות שהיו נוהגים לעשות לאבלים במימון של בני העיר שהיתומים פטורים מלהשתתף בהוצאות (הגהות יעב"ץ).

ואין אפוטרופין רשאים לדון: אין להם סמכות ללכת לדין תורה עם אדם שמערער על נכסי היתומים, מחשש שמא הם יפסידו בדין. ולכן אם הם הלכו ונתחייבו בדין - הדין לא חל. וגם אם הם זכו בדין - הדין לא חל.

הגמרא מיד מקשה: **לזכות אמאי לא?** שילכו לדון, ואם הם יזכו בדין מדוע שלא יחול הדין לטובת היתומים? ומתוצאת: הכוונה 'לחוב על מנת לזכות' כלומר אם הם נתחייבו בדין שהלכו אליו במטרה לזכות עבור היתומים ולבסוף הם לא זכו - הדין אינו חל.

למכור ברחוק: אינם רשאים למכור שדה רחוקה ולקנות במקומה שדה קרובה, וכן למכור שדה רעה ולקנות במקומה טובה, מחשש שמא השדות החדשות ישתדפו ויתקלקלו.

ואין.. רשאים למכור שדות וליקח עבדים: משום שעבדים מתכלים ואילו שדות נשארות לעולם. אבל להיפך רשאים. ולדעת רשב"ג גם להיפך לא, מחשש שמא יצא ערער על השדות שיקנו (= דלמא לא משפיין).

ואין.. **רשאין להוציא עבדים לחירות:** כי העבדים אינם קנוים להם. והיינו אפילו במקרה שהדבר לתועלת היתומים כגון שהם זקוקים לממן את המזונות של היתומים, והעבדים רוצים להשתחרר על ידי שהם יפדו את עצמם בתשלום מלא (מכסף שקבלו על מנת שאין לאדון רשות בו, שהוא כסף שלהם ולא זכה בו האדון).

אבל הם יכולים למכור אותם לאחרים כי יש להם סמכות למכור לצורך היתומים, והאדון שיקנה את העבד ישחרר אותו על ידי שהעבד יפדה את עצמו. זו דעת תנא קמא. אבל לדעת רבי יכולים האפוטרופוסים לשחרר את העבדים על ידי שהם יפדו את עצמם - כי כמו שמכירת העבדים לאחרים מותרת, כך מכירת העבדים לעצמם מותרת.

וצריך לחשב עמהן באחרונה: כשיגדלו היתומים צריך האפוטרופוס לעשות חשבון ולהישבע שלא לקח לעצמו כלום.

נשים ועבדים וקטנים: אינם ראויים להיות 'אפוטרופוס', כי נשים אינן רגילות ללכת ולבוא ולטרוח, עבדים אינם נאמנים, וקטנים אין להם דעת.

*

הוא אפוטרופוס: מעשה באפוטרופוס שהיה שכן של רבי מאיר שהיה מוכר קרקעות וקונה עבדים, ולא הסכים לו רבי מאיר לעשות כן. כלילה הראו לרבי מאיר בחלום את המילים 'אני להרוס ואתה לבנות' כלומר מהשמיים רוצים שהאפוטרופוס יהרוס את הנכסים של היתומים - בכך שימכור את השדות ויקנה בהם עבדים, ואתה רבי מאיר גורם לנכסים שלהם להתקיים. ובכל אופן לא התייחס רבי מאיר לחלום.

הנהו בי תרי: מעשה בשני אנשים (בעיון יעקב מובא שהיו בני זוג) שבכל ערב שבת התגרה בהם השטן והם היו רבים זה עם זה. פעם אחת נקלע לשם רבי מאיר והוא התעכב שם שלוש שבתות עד שהוא עשה שלום ביניהם. ואז שמע רבי מאיר את השטן אומר 'ויי.. שהוציא רבי מאיר את אותו האיש (כלומר את השטן) מביתו'.

הוא אפוטרופוס: שהיה בשכנותו של רבי יהושע בן לוי שהיה מוכר קרקע וקונה שוורים, ולא אמר לו ריב"ל דבר. משום שהוא סבר כרבי יוסי שהיה קורא לשדה שלו 'שורי' וזאת משום ש'עיקר השדה' הוא השור כי כל צרכי השדה נעשים על ידו.

וכן היה קורא לאשתו 'ביתי' מאותו הטעם שהיא 'עיקר הבית' כי כל צרכי הבית נעשים על ידה.

הנהו יתמי: מעשה ביתומים שהלכו לזקנה אחת שתהא אפוטרופוסית עליהם, והיא הלכה ומכרה את השור שלהם בשביל לממן את צרכיהם. באו הקרובים של היתומים לרב נחמן ואמרו לו: מי נתן לה סמכות למכור את השור? אמר להם: כתוב במשנה (שלנו) שיש לה כח של אפוטרופוס.

אמרו לו: **והא אייקר?** הרי לאחר המכירה השור התייקר והיתומים מפסידים כי היו יכולים למכור אותו ביותר יקר? אמר להם: **ברשותא דלוקח איקר:** השור התייקר ברשותו של הקונה ואין מה לעשות. אמרו לו: **והא לא נקיטי דמי:** הרי היתומים לא קבלו כסף על השור, אלא הקונה קנה אותו רק במשיכה והתחייב להביא את התשלום מאוחר יותר. אמר להם: אם כך המכירה לא חלה (אפילו שבכל מקום משיכה קונה) משום שנכסי יתומים נחשבים כהקדש שלא מועילה בו משיכה (כנלמד מפסוק עיין רש"י), ולכן היתומים יכולים לחזור בהם ממכירת השור.

חמריה דרבנא עוקבא יתמא: יינו של רבינו עוקבא כאשר הוא היה ילד יתום, האפוטרופוס שלו מכר אותו לקונה במשיכה במחיר של ארבע זוז לחבית, לאחר מכן עלה המחיר לשש זוז לחבית, ורצה האפוטרופוס לחזור בו ולמכור אותו ביותר יקר.

על פי האמור, הגמרא מביאה כמה דינים במקח וממכר של יתומים:

א. משוך פירי מיתמי: יתומים שמכרו פירות במשיכה בלבד:

'אייקר' - אם לאחר מכן עלה המחיר, והיתומים רוצים לחזור בהם מהמכירה ולמכור אותם ביותר יקר - הם יכולים כמו בהקדש וכנ"ל.

'זול' - ואם לאחר מכן ירד המחיר, והקונה רוצה לחזור בו ולקנות ביותר זול - הוא לא יכול, ואפילו שבהקדש יכול הלקוח לחזור בו, אך ביתומים נתנו להם חכמים כח של הקדש רק למעליותא ולא לגרעותא. ומכיון שהדיוט הקונה במשיכה אינו יכול לחזור בו, 'לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש' שניתן ליתומים.

ב. אמשיכו להו פירי ליתמי: יתומים שקנו פירות במשיכה:

אייקר - אם לאחר מכן עלה המחיר והמוכר רוצה לחזור בו ולמכור ביותר יקר - הוא לא יכול כי הם קנו במשיכה והם לא גרועים מהדיוט שקנה במשיכה וכנ"ל.

זול - אם לאחר מכן ירד המחיר והיתומים (הקונים) רוצים לחזור בהם ולקנות ביותר זול - לכאורה הם יכולים כי יש להם כח של הקדש, אבל אין להם לעשות כן כי זו רעה בשבילם. משום שכאשר הם ירצו לקנות פירות ולא יהא להם לשלם במזומן, אף אחד לא יסכים לתת להם בלי כסף, מחשש שמא ירד המחיר והיתומים יחזרו בהם.

ג. יהבי יתמי זוזוי אפירי: יתומים שקנו פירות בכסף:

זול - אם ירד המחיר, היתומים יכולים לחזור בהם כמו שהדיוט יכול לחזור בו לאחר נתינת הכסף כל עוד לא משך את הפירות.

אייקר - אם עלה המחיר והמוכר רוצה לחזור בו - לכאורה המוכר לא יכול לחזור בו כי חכמים נתנו ליתומים כח של הקדש לקנות בכסף בלבד. אלא שאין להם לעשות כן כי זו רעה בשבילם. משום שאם ישרפו הפירות יטען להם המוכר: הפירות שלכם נשרפו ואין לי אחריות עליהם שהרי זכיתם בהם מיד בתשלום הכסף. (וזו הסיבה שתקנו חכמים שכסף אינו קונה בלי משיכה של החפץ, כדי שאם תיפול שריפה לא יתעצל המוכר מלהציל את החפץ שנשאר ברשותו ויאמר שהוא שייך לקונה והקונה הפסיד).

ד. יהבי להו זוזי ליתמי אפירי: מכרו היתומים פירות בכסף:

אייקר - אם עלה המחיר והיתומים רוצים לחזור בהם - הם יכולים כמו שהדיוט יכול לחזור בו בלא משיכה 'ולא יהא כח הדיוט וכו'.

זול - ואם ירד המחיר והקונה רוצה לחזור בו - לכאורה הוא לא יכול לחזור בו משום שנתנו להם כח של הקדש לקנות ולמכור בכסף, אך זו רעה בשבילם. כי אם הם יצטרכו למזומן ולא יהא להם פירות במלאי עד שהם יצמחו בעתיד, והם ירצו למכור את הפירות על סמך האספקה בעתיד, אף אחד לא יסכים לקנות בלי לקבל את הפירות באספקה מיידי מחשש שמא ירד המחיר והוא יפסיד את כספו.

אמר רב אשי: אני ורב כהנא חתמנו על שטר מכירה של אימו של זעירי היתום, שמכרה קרקע של זעירי בשביל לשלם 'מס גולגולת' על זעירי, והיא מכרה את הקרקע הזו בלי מכרז (שהדין הוא כאשר מוכרים נכסי יתומים יש לעשות מכרז

במשך שלושים יום וכל המרבה במחיר זוכה), משום שלצורך מס גולגולת, מזונות, וקבורה צריך כסף מיידי ואי אפשר להמתין למכרז.

עמרים צנעא: עמרים הצבעי היה אפוטרופוס של יתומים. באו הקרובים של היתומים והתלוננו לרב נחמן שהוא קונה ביגוד מהכסף של היתומים. אמר להם: הוא עושה זאת כדי להראות מכובד ובכך ישמעו דבריו אצל הרשויות בטיפולו לצורך היתומים.

קאכיל ושתי מדידהו: אמרו הקרובים: הוא אוכל ושותה ברמה גבוהה מכספי היתומים, והוא לא עשיר (= 'אמיד', כלומר הוא לא נאמד בעיני הבריות כעשיר). אמר להם רב נחמן: כנראה שהוא מצא 'מציאה' וממנה הוא קונה את הסעודות.

והא קא מפסיד: והרי הוא לא מתנהל נכון בטיפול בנכסים והוא גורם ליתומים הפסד. אמר להם: תביאו לי עדים שהוא מפסיד את היתומים ואני אסלק אותו מתפקידו.

למדנו במשנה: כאשר היתומים כבר גדולים מסתיים תפקידו של האפוטרופוס לדעת ת"ק אם מינה אותו האבא לתפקיד ישבע (שלא לקח כלום מהנכסים), אך אם מינוהו בית דין לא ישבע. לדעת אבא שאול מינה אותו האבא לא ישבע, מינוהו בית דין ישבע. הגמרא מבארת את מחלוקתם

מאי טעמא: של תנא קמא?

אם מינה אותו האבא לתפקיד ישבע - כי הסיבה שהוא קיבל על עצמו את התפקיד היא בגלל שהוא קיבל טובות הנאה מהאבא, ולכן גם אם הוא ידע שעליו להישבע בסוף הוא לא ימנע מלקחת על עצמו את התפקיד.

אך אם מינוהו בית דין לא ישבע - כי אין לו שום טובת הנאה מזה והוא עושה טובת חנינם לבית דין שהוא מסכים לקבל על עצמו את התפקיד, ואם יטילו עליו שבועה הוא לא יסכים לקבל עליו את התפקיד.

מאי טעמא: של אבא שאול?

אם מינוהו בית דין ישבע - כי הוא מסכים לקבל עליו את התפקיד בגלל הכבוד שהוא מקבל מכך שמתפרסם שהוא איש נאמן שבית דין סומך עליו, ולכן השבועה לא תמנע ממנו לקבל זאת על עצמו.

אך אם מינה אותו האבא לתפקיד לא ישבע - כי הסיבה שהוא הסיכים לתפקיד היתה בגלל דברי אהבה ורעות בעלמא שהיו בינו לאבא אך לא קיבל מהאבא טובה ממונית, ולכן השבועה תרתיע אותו.

תניא רבי אליעזר בן יעקב: גם כשמינהו האבא וגם כשמינהו בית דין עליו להישבע.

תני רב תחליפא בר מערבא: כשמינהו האבא ישבע 'מפני שהוא נושא שכר'. אמר לו רבי אבהו: האם הבאת כלי מידה (= קבא) ומדדת את כל האפוטרופוסים שהם קבלו כסף מהאבא? אלא תאמר כך: מפני שהוא כמו נושא שכר. דהיינו גם אם הוא לא קיבל כסף אבל הוא קיבל טובת הנאה שבעבורה הוא לקח על עצמו את התפקיד, ולכן השבועה לא תרתיע אותו.

משנה: המטמא: המטמא את פירות התרומה הטהורים של חבירו, ובכך הוא אוסר אותם באכילה. **המדמע:** המערבב את פירותיו של חבירו תרומה בחולין, ואז חבירו צריך למכור את הפירות לכהנים בזול. **והמנסך:** את היין של חבירו, והוא אוסר אותו. אם עשה את אחד מאלה בשוגג פטור מתשלומים, ובמידת חייב.

גמרא: איתמר מנסך: ה'מנסך' שנאמר במשנה לדעת רב מדובר במנסך ממש, דהיינו משכשך בידו בתוך היין לשם עבודה זרה. ולדעת שמואל מדובר במערב יין נסך בתוך יין כשר ובכך הוא אסר את היין הכשר בהנאה.

מאן דאמר מערב מאי טעמא לא אמר מנסך?: מדוע שמואל לא אמר כרב שמדובר במנסך ממש? והתשובה שבמנסך לא יתכן שבמידת הוא חייב בתשלומין, כי 'קם ליה בדרכה מיניה' דהיינו כשאדם עושה עבירה שיש בה שני עונשים נותנים לו את העונש החמור יותר ופוטרים אותו מהעונש הקל. ולכן מכיון שהוא חייב סקילה על הניסוך לעבודה זרה הוא פטור מתשלומי הנזק.

ואידך: ורב עונה: אין כאן 'קים ליה בדרכה מיניה' משום שהיו כאן שתי פעולות 1. כשהוא הרים את הבקבוק יין על מנת לנסך אותו (ובעצם לגזול אותו מחבירו) - הוא כבר קנה אותו והתחייב בתשלומין. 2. ולאחר מכן כשהוא ניסך אותו הוא התחייב בנפשו סקילה.